

УДК 658:636.5/6(477.42)

Ю.В. Циганок
аспірант *

Житомирський національний агроекологічний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В ПІДПРИЄМСТВАХ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Досліджено стан розвитку птахівництва в зоні Полісся і Західного регіону України в умовах одночасного інтенсивного впливу на галузь кризових явищ та ринкових перетворень. Ефективність виробничо-господарської діяльності спеціалізованих птахівницьких господарств вивчалася на прикладі виробничого об'єднання «Житомирптахопром» асоціації «Укрптахопрому». Розроблено основні напрями використання ресурсного потенціалу галузі для забезпечення регіонального ринку продукцією птахівництва.

Постановка проблеми

Сучасний стан розвитку аграрної економіки України визначається процесами її ринкової трансформації та інтеграції до СОТ, у контексті яких постає питання про підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції птахівництва для аграрного ринку, забезпечення нею населення України, використання науково-технічного потенціалу галузі, створення відповідних умов для залучення вітчизняних, іноземних інвесторів та виходу АПК з кризового стану.

Водночас питання ефективного господарювання птахівницьких підприємств окремих регіонів, формування регіонального ринку продуктів птахівництва залишаються актуальними і потребують подальшого вивчення.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Проблеми реформування АПК, формування та функціонування ринку агропромислової продукції, розвитку та ефективності тваринництва, зокрема птахівництва, знайшли своє відображення в наукових працях П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, В.В. Зіновчука, В.І. Топіхи, В.Г. Андрійчука, М.І. Сахацького, Р.М. Миніва, Б.А. Мельника, Г.І. Дідуха та багатьох інших.

Метою дослідження є визначення результативності та ефективності основних показників виробничо-господарської діяльності птахівничих підприємств зони Полісся та Західного регіону в умовах ринкових відносин.

Об'єкт та методика дослідження

Об'єктом дослідження є процес ефективного використання ресурсного потенціалу галузі для забезпечення регіонального ринку продукцією птахівництва.

Дослідження проводились з використанням методів економіко-статистичного, порівняльного аналізу, монографічного та інших методів, які

© Ю.В. Циганок

* Науковий керівник – д.е.н., професор В.В. Зіновчук

дозволили отримати науковообґрунтовані результати щодо підвищення ефективності виробничої діяльності птахівничих підприємств.

Результати досліджень

Птахівництво найбільш розвинене переважно в регіонах, де вирощують зерно в обсягах, достатніх для забезпечення продовольчих і власних фуражних потреб. До них належать сільськогосподарські підприємства Черкаської області, де зосереджено 12,6 % поголів'я птиці від загальної кількості його в країні і виробляють 5,1 % яєць та 21,3 % пташиного м'яса від загальної кількості. В підприємствах Дніпропетровської області утримують 14 % поголів'я птиці, виробляють 7,6 % харчових яєць та 18,6 % м'яса птиці. Найбільш розвинуте птахівництво в сільськогосподарських підприємствах Київської області, де у 2008 р. було зосереджено 20,3 % поголів'я птиці, вироблено 19,4 % яєць та 21,8 % м'яса птиці від загального обсягу в Україні.

На жаль, до таких не належать Поліський (Волинська, Житомирська, Чернігівська області) та Західний регіон України (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області). Птахівництво тут менш розвинуте, ніж у Центральному, Східному і Південному регіонах. Так, у Поліському і Західному (Північно-Західному) регіонах України, де мешкають 12,1 млн чоловік (26,3 % загальної чисельності населення країни), за даними Державного комітету статистики у 2003 р. було вироблено 508,8 млн штук яєць та 14,9 тис. т м'яса бройлерів (відповідно 10,2 і 7,7 % їх загального обсягу в країні) [3, с. 320]. Сільськогосподарська птиця (в основному кури) у зазначених регіонах зосереджена переважно в селянських господарствах (у Поліському регіоні – 86,4 %; у Західному – 91 % питомої ваги). Сільськогосподарські підприємства Поліського та Західного регіону через ґрунтово-кліматичні умови виробляють зерна в кількості, що недостатньо задовольняють власні продовольчі та фуражні потреби регіонів, тому птахівництво тут розвинуте недостатньо (табл. 1).

Аналіз статистичних даних табл. 1 свідчить, що у 2008 р. в Поліському та Західному регіонах, які включають 9 областей країни, поголів'я птиці всіх видів за всіма категоріями господарств складало 43131,3 тис. голів, або 86,3 % до найвищого показника, який був досягнутий у 1990 р. Відродили втрачене поголів'я птиці лише Волинська, Івано-Франківська та Рівненська області.

Таблиця 1. Виробництво продукції птахівництва у всіх категоріях господарств Північно-Західного регіону України

Області	Чисельність поголів'я птиці всіх видів, тис. голів			Виробництво яєць, млн шт.			Виробництво м'яса птиці в забійній масі, тис. т		
	Рік		у % *	Рік		у % *	Рік		у % *
	1990	2008		1990	2008		1990	2008	
Україна	246104,2	177555,3	100	16286,7	14956,5	100	708,4	794,0	100
<i>Поліський регіон</i>									
Волинська	3704,2	5047,7	2,8	311,4	184,6	1,2	9,0	33,0	6,7
Житомирська	5520,7	5352,4	3,0	364,7	483,7	3,2	16,4	3,0	0,4
Чернігівська	7436,0	3711,5	2,1	482,9	270,2	1,8	9,7	6,3	0,8
<i>Західний регіон</i>									
Закарпатська	4839,5	3384,4	1,9	277,9	293,6	1,96	9,6	6,8	0,9
Івано-Франківська	4798,8	5150,6	2,9	298,2	628,8	4,16	14,4	15,8	2,0
Львівська	10444,8	7987,1	4,5	728,6	548,2	3,66	37,8	42,9	5,4
Рівненська	3836,2	5055,0	2,8	261,6	363,5	2,4	8,6	11,0	1,4
Тернопільська	5255,5	4356,0	2,4	359,2	350,1	2,3	9,1	6,4	0,8
Чернівецька	4165,4	3086,9	1,7	265,4	358,9	2,4	10,2	7,3	0,9
Північно-Західний регіон	50000,6	43131,3	24,3	3369,9	3481,1	22,3	124,8	132,5	16,7

Примітка: * – частка в % до загальної кількості по Україні.

Джерело: [7, с. 107, 189, 218].

У всіх категоріях господарств Північно-Західного регіону у 2008 р. вироблено 3481,1 млн шт. яєць, що складає 103,3 % до показника 1990 р. Збільшили виробництво яєць на Поліссі – Житомирська, а в Західному регіоні – Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська та Чернівецька області. Аналогічне становище в регіоні з виробництва м'яса птиці, обсяг якого зріс порівняно з 1990 р. на 106,2 %. В цілому, питома вага цього регіону в загальній кількості поголів'я птиці країни складає 24,3 %, виробництва яєць – 23,3 %, а м'яса птиці – лише 16,7 %, що майже дорівнює виробничим показникам однієї Київської області. Отже, першочергове завдання цього регіону полягає не у збільшенні поголів'я птиці, а в підвищенні її продуктивності, зокрема у сільськогосподарських підприємствах (табл. 2).

Аналіз статистичних даних табл. 2 дає змогу зробити висновок, що сільськогосподарські підприємства Північно-Західного регіону за чисельністю поголів'я птиці та обсягами виробництва яєць у 2008 р. не досягли рівня 1990 р., тобто не відродили втрачені позиції в галузі птахівництва, але виробили м'яса птиці в 2,2 рази більше. При питомій вазі поголів'я в країні 13,8 %, сільськогосподарські підприємства Полісся і Західного регіону виробили 12,6 % яєць та понад 14 % м'яса птиці в забійній вазі. Особливості досліджуваного регіону полягають у тому, що господарства Волинської та Львівської областей орієнтовані на розвиток м'ясного птахівництва, а господарства Житомирської, Рівненської та Івано-Франківської області підтвердили свої показники з виробництва яєць.

Таблиця 2. Виробництво продукції птахівництва у сільськогосподарських підприємствах Північно-Західного регіону України

Області	Чисельність поголів'я птиці всіх видів, тис. голів			Виробництво яєць, млн штук				Виробництво м'яса птиці в забійній масі, тис. т		
	Рік		у % *	Рік		у % *	від 1 кур.	Рік		у % *
	1990	2008		1990	2008			1990	2008	
Україна	132966,6	87973,7	100	10126,0	8470,4	100	278	356,8	635,1	100
<i>Поліський регіон</i>										
Волинська	1065,8	2236,4	2,5	126,5	14,4	0,2	194	1,4	29,4	4,6
Житомирська	982,8	613,6	0,7	108,1	111,0	1,3	291	1,2	0,4	0,06
Чернігівська	1658,3	638,6	0,7	145,5	55,5	0,6	245	4,1	1,6	0,2
<i>Західний регіон</i>										
Закарпатська	1896,1	332,0	0,4	81,7	4,7	0,1	100	5,7	1,5	0,2
Івано-Франківська	2318,8	2304,5	2,6	126,4	406,7	4,8	302	6,4	8,4	1,3
Львівська	4748,7	3160,3	3,6	357,5	129,1	1,5	239	16,8	33,8	5,3
Рівненська	879,3	1101,5	1,2	81,3	82,7	0,9	276	1,0	7,7	1,2
Тернопільська	1324,8	684,0	0,8	145,1	113,1	1,3	259	1,6	1,4	0,2
Чернівецька	1472,9	1034,9	1,2	104,9	148,9	1,7	280	2,5	5,2	0,8
Північно-Західний регіон	16347,2	12105,8	13,8	1277,0	1066,1	12,6	243	40,7	89,4	14,1

Примітка: * – частка в % до загальної кількості по Україні.

Джерело: [7, с. 107, 189, 218].

Підприємства Чернігівської області за 1990–2008 рр. скоротили поголів'я птиці, виробництво яєць та м'яса птиці в 2,6 раза. Ще більший занепад розвитку птахівництва спостерігається у сільськогосподарських підприємствах Закарпатської області, де за останні 18 років скоротилась чисельність поголів'я птиці у 5,7 раза, виробництво харчових яєць зменшилась у 17,4 раза, а виробництво м'яса птиці – у 3,8 раза.

Позитивні зміни в розвитку птахівництва спостерігалися у Рівненській та Чернігівській області. В сільськогосподарських підприємствах Рівненської області при збільшенні кількості поголів'я птиці на 25,3 %, обсяг виробництва яєць зріс на 1,7 %, а виробництво м'яса птиці збільшено у 7,7 раз. У птахівничих підприємствах Чернівецької області при зменшенні поголів'я птиці на 29,7 %, виробництво яєць збільшилось в 1,4 раза, а м'яса птиці – в 2,1 раза. Такі значення показників досягнуто за рахунок значного підвищення продуктивності птиці, що свідчить про наявність відповідних резервів для розвитку птахівництва в Західному регіоні країни.

Визначаючи перспективи розвитку птахівництва в Поліському і Західному регіонах України вчені УААНУ вважають, що першочергове завдання господарств у цих регіонах полягає не стільки в збільшенні кількості птиці в селянських господарствах, скільки в підвищенні її продуктивності. Цього можна досягти шляхом поліпшення породного складу курей, створення репродукторів,

які б забезпечували селян Поліського і Західного регіону курчатами добового віку тих порід, що мають привабливий вигляд і пристосовані для розведення в селянських господарствах (род-айленд червоний, полтавські глинясті, бірківські золотисті та сріблясті, адлерські сріблясті та інші). Це дало б змогу розв'язати актуальні завдання без будь-яких додаткових витрат з боку держави. Кури зазначених порід при розведенні в селянських господарствах спроможні давати по 200–230 яєць за рік. Корисним для підвищення продуктивності птиці та збереження поголів'я курей було б налагодження регулярного постачання та реалізацію в райцентрах та великих селах вітамінно-мінеральних преміксів у дрібній розфасовці, комбікормів для курчат, білкових кормів, ветеринарних лікарських і профілактичних препаратів, дезінфекторів через існуючу торговельну мережу або приватні магазини, а також інформаційне забезпечення виробників з питань розведення птиці.

В птахівничих підприємствах суттєве підвищення несучості курей також можливе шляхом досягнення в них нормативних умов їх утримання, забезпечення повноцінними комбікормами, збалансованими за основними поживними речовинами, переходу на розведення продуктивних кросів, які дають можливість одержувати по 300–320 яєць від курок-несучок за рік.

Перспективними для розведення в Західному регіоні, а особливо в Поліському, є гуси. Ця сільськогосподарська птиця, як відомо, є єдиним видом, який при використанні водних вигулів і пасовищ можна відгодовувати на м'ясо без концентрованих кормів. У Західному регіоні, зокрема в Рівненській і Чернігівській областях, функціонують три репродуктори, що можуть забезпечити потреби населення гусенятами італійської білої, великої сірої та чорьковської порід. У решті областей Західного регіону, а також на Поліссі треба створити хоча б по одному репродуктору, які б займалися розведенням і постачанням селянам гусенят добового віку вітчизняних порід – великої сірої та великої білої. Поряд з гусівництвом у Поліському та Західному регіонах, де є водні вигули, доцільно розводити качок, що стане можливим лише за умови постачання селянам каченят сучасних високопродуктивних кросів. Щодо розведення у Північно-Західному регіоні індиків, перепелів та страусів, то до насичення продовольчого ринку м'ясом курей, бройлерів, гусей і качок, вчені рекомендують орієнтуватись на їх не масове поширення, а осередкове, спочатку в деяких селянських господарствах [3, с. 320].

Що стосується дослідження та обґрунтування впливу ринкових перетворень та кризових явищ на рівень виробництва продукції птахівництва у Північно-Західному регіоні країни, то це питання вивчалось на прикладі всіх категорій птахівницьких господарств Житомирської області, що розміщені в зоні Північного Полісся України. Статистичні дані про рух поголів'я птиці та обсяги

виробництва продукції птахівництва в Житомирській області для регіонального ринку наведено в табл. 3.

Таблиця 3. Розвиток птахівництва в господарствах Житомирської області, 1990–2008 рр.

Рік	Чисельність поголов'я птиці, тис. шт.					Виробництво м'яса птиці в забійній масі					Виробництво яєць, тис. шт. (млн шт.)					
	Всі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарства населення	Всі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарства населення	Всі категорії господарств		Сільсько-господарські підприємства		Господарств а населення	
	Всього, тис. шт.	У % до заг. кількості	Всього, тис. шт.	У % до заг. кількості	Всього, тис. т	У % до заг. кількості	Всього, тис. т	У % до заг. кількості	Всього, тис. т	У % до заг. кількості	Всього, млн шт.	У % до заг. кількості	В серед. від курки	Всього, млн шт.	У % до заг. кількості	
1990	5520	983	17,8	4537	82,2	16,4	1,2	7,3	15,2	92,7	384,7	108,1	26,5	193	276,6	73,5
1995	4514	591	13,1	3923	86,9	8,4	0,8	9,5	7,6	90,5	270,5	56,0	20,7	193	214,5	79,3
2000	4286	385	9,0	3901	91,0	7,3	0,6	8,2	6,7	91,8	270,7	40,6	15,0	162	230,1	85,0
2001	4356	444	10,2	3913	89,8	6,7	0,6	9,0	6,1	91,0	317,1	75,6	23,8	273	241,5	76,2
2002	4614	694	15,0	3920	85,0	4,8	0,6	12,5	4,2	87,5	378,8	127,1	33,5	252	251,7	66,5
2003	4859	903	18,6	3955	81,4	6,0	0,8	13,3	5,2	86,7	401,2	150,3	37,5	299	250,9	62,5
2004	4438	876	19,7	3562	80,3	3,4	0,8	23,5	2,6	76,5	409,2	141,0	34,5	291	265,2	65,5
2005	4933	800	16,2	4183	83,8	3,9	0,7	17,9	3,2	82,1	440,9	147,6	33,5	302	293,3	66,5
2006	5053	825	16,3	4229	83,7	4,8	0,7	14,6	4,1	85,4	502,1	134,3	26,7	298	367,8	73,3
2007	5421	689	12,7	4732	87,3	3,5	0,5	14,3	3,0	85,7	471,3	125,8	26,7	389	345,5	73,3
2008	5352	737	13,8	4738	86,2	3,0	0,4	13,3	2,6	86,7	483,2	111,0	23,0	291	372,2	77,0
2008 до 1990,%	97,0	75,0	- 4 в.п.	104,4	+ 4 в.п.	18,3	33,3	+ 6 в.п.	17,1	- 6 в.п.	125,6	102,7	- 3,5 в.п.	150,8	134,6	+ 3,5 в.п.

Джерело: [7, с. 106–109; 187–199; 217–219].

Аналіз наведених показників розвитку птахівництва (табл. 3) в зоні Житомирського Полісся дозволяють зробити висновок, що суттєвих відмінностей щодо впливу негативних явищ формування ринкових відносин на стан галузі тут не спостерігається. Як і в цілому по галузі тваринництва країни, тут відсутні значні втрати поголів'я птиці порівняно з найвищими показниками, яких досягла область у 1990 р. Суттєвий занепад птахівництва відбувся за перше десятиріччя, коли поголів'я птиці по всіх категоріях господарств було скорочено на 22,4 %, а в сільськогосподарських підприємствах в 2,6 раза, в господарствах населення – на 14 %. У період відродження галузі (2001–2008 рр.) втрачений обсяг поголів'я досягнуто лише в господарствах населення, у сільськогосподарських підприємствах відставання від рівня 1990 р. склало 25 %, тоді як за всіма категоріями господарств – 3 %. Цілком очевидно, що вихід продукції як м'яса птиці, так і яєць залежить насамперед від кількості поголів'я птиці.

Дуже великих втрат на Житомирщині зазнало виробництво м'яса птиці, обсяг якого за досліджуваний період скорочено з 16,4 тис. т до 3 тис. т, або в 5,5 раза, у т. ч. в сільськогосподарських підприємствах – в 3 рази, а в господарствах населення – майже в 6 разів. Характерною особливістю області є збереження позицій у розвитку птахівництва в господарствах населення, де у 2008 р. частка поголів'я птиці зросла на 4 в.п. і склала 86,2 %, виробництво м'яса в забійній вазі – 86,7 %, виробництво яєць – 7,7 % від загальної кількості по області. Сільськогосподарські підприємства із часткою у питомій вазі поголів'я 13,8 % виробили 13,3 % м'яса птиці і 23 % яєць, що відбулося за рахунок підвищення середньої несучості курей-несучок у 1,5 раза.

Серед спеціалізованих сільськогосподарських підприємств Житомирської області провідне місце займає виробниче об'єднання «Житомирптахопром», яке є структурною одиницею Асоціації «Укрптахопром». Для більш змістовного аналізу розвитку птахівництва в зоні Полісся розглянемо звітні дані господарсько-фінансової діяльності цього об'єднання за 2005–2009 рр. та його 4-х структурних одиниць: ПСП «Жовтневе», СТОВ «Старосолотвинська птахофабрика», ПОСП «Надія» та СТОВ «Птахівник» (табл. 4).

З аналізу даних річних звітів про розвиток птахівництва в спеціалізованих підприємствах виробничого об'єднання «Житомирптахопром» можна зробити висновок, що в них продовжується тенденція до спаду виробництва майже за всіма виробничими показниками за досліджуваний період 2005–2009 рр. У цілому по об'єднанню загальна чисельність поголів'я птиці скоротилася майже на третину, а в ПСП «Жовтневе» – в 2,2 раза, в решті підприємств втрати поголів'я складають від 9 % до 23,3 %. Це призвело до зменшення виробництва м'яса птиці (в живій масі) у СТОВ «Старосолотвинська птахофабрика» за 5 років на 22,9 %, в ПСП «Жовтневе» – в 2,1 раза, у СТОВ «Птахівник» – в 2,8 раза, в ПОСП «Надія» – в 3,3 рази, і в цілому по В.О. «Житомирптахопром» – в 2,2 раза.

Таблиця 4. Виробництво продукції птахівництва в спеціалізованих підприємствах виробничого об'єднання «Житомирптахопром», 2005–2009 рр.

Показник	Рік	В.О. «Житомир- птахопром»	ПСП «Жовтневе»	СТОВ «Старо- Солотинська Птахофабрика»	ПОСП «Надій»	СТОВ «Птахівник»
Чисельність поголов'я птиці, тис. голів	2005	813,1	357,9	156,8	95,7	202,7
	2006	674,3	209,9	133,9	81,4	249,1
	2007	622,9	232,2	96,8	80,7	213,2
	2008	520,7	176,0	144,6	83,8	116,3
	2009	548,5	164,7	143,2	83,8	155,5
	2009 до 2005,%	67,5	46,0	91,3	87,6	76,7
Виробництво м'яса птиці забійній вазі, т	2005	1393,7	740,0	152,0	191,5	309,8
	2006	1055,8	550,0	206,0	89,8	210,0
	2007	718,5	245,8	176,8	88,8	207,0
	2008	799,1	320,7	159,8	79,8	234,4
	2009	635,7	350,6	117,2	57,5	110,4
	2009 до 2005,%	45,6	47,4	77,1	30,0	35,6
Виробництво харчових яєць, тис. штук	2005	147374,8	54671,4	22397,7	16932,7	53375,0
	2006	134170,4	43885,8	28455,0	17150,7	50578,3
	2007	115694,9	35846,6	19266,0	16177,0	44405,0
	2008	101876,8	38107,0	15691,8	14590,0	33488,0
	2009	91201,4	24728,7	21122,7	13665,6	31685,0
	2009 до 2005,%	61,9	45,2	94,3	80,7	59,4
Продуктивність курей-несучок, штук	2005	302	298	301	290	313
	2006	297	287	294	291	313
	2007	289	266	292	288	310
	2008	291	286	301	287	302
	2009	293	279	297	280	308
	2009 до 2005,%	97,0	93,6	98,7	96,5	98,4

Аналогічна тенденція спостерігається з виробництвом яєць, хоча відносні показники витрат в об'єднанні дещо менші – 38,1 % переважно за рахунок збереження продуктивності курей несучок. Проте у ПСП «Жовтневе» за 2005–2009 рр. знизили виробництво яєць у 2,2 раза. Спад у виробничій сфері

птахівництва суттєво вплинув на основні економічні показники підприємств виробничого об'єднання (табл. 5).

Таблиця 5. Основні економічні показники виробництва продукції птахівництва в спеціалізованих підприємствах виробничого об'єднання «Житомирптахопром», 2005–2009 рр.

Показник	Рік	В.О. «Житомир- птахопром.»	ПСП «Жовтєве»	СТОВ «Старо- Солотвинська Птахофабрика»	ПОСП «Надія»	СТОВ «Птахівник»
Собівартість 1 ц м'яса птиці (в живій масі), грн	2005	708,63	712,54	852,33	898,38	469,71
	2006	565,34	551,04	757,11	927,04	559,22
	2007	822,80	725,25	986,73	1030,02	606,67
	2008	974,16	1176,30	856,04	1028,23	866,57
	2009	1107,20	1056,80	951,36	1412,17	1276,27
	2009 до 2005,%	156,2	147,3	111,5	157,5	271,7
Собівартість 1 тис. штук яєць, грн	2005	155,03	168,17	159,60	162,60	137,47
	2006	162,32	181,05	200,71	155,27	131,38
	2007	172,79	186,90	156,51	202,68	156,78
	2008	205,72	303,59	235,34	302,00	221,06
	2009	314,36	362,01	328,81	344,19	255,81
	2009 до 2005,%	202,7	215,3	206,0	211,6	186,1
Одержано прибутку, тис. грн	2005	7157,4	2351,4	801,0	935,0	3070,0
	2006	1494,0 - 2574	- (- 2459)	191,0	50,0	1253,0
	2007	6217,7	112,7	412,0	713,0	4980,0
	2008	9757,0	851,0	840,0	1341,0	6725,0
	2009	8576,0	1465,0	1592,0	250,0	5186,0
	2009 до 2005,%	119,8	62,3	198,7	26,7	168,9
Рентабельність, %	2005	19,7	15,4	11,9	23,3	33,0
	2006	- 2,8	- 6,0	4,2	1,8	13,8
	2007	17,4	1,0	6,0	14,5	46,9
	2008	28,5	14,9	8,2	24,5	65,0
	2009	24,3	21,0	26,2	8,0	32,0
	2009 до 2005,%	+ 4,6 в.п.	+ 5,6 в.п.	+ 14,3 в.п.	- 15,3 в.п.	- 1 в.п.

Аналіз показників табл. 5 свідчить, що в ринкових умовах господарювання у всіх спеціалізованих підприємствах В.О. «Житомир-птахопрому» спостерігається чітка тенденція до зростання виробничої собівартості продукції птахівництва. Так, у 2009 р. порівняно з 2005 р. собівартість 1 ц живої маси вирощеного м'яса

птиці зростає по об'єднанню на 156,2 %, а виробництва 1 тис. штук яєць – на 202,7 %. Це відбувалося за рахунок трьох виробничих чинників: збільшення кількості і вартості витрачених кормів на одиницю продукції; зростання оплати праці та витрачених енергетичних ресурсів.

Так витрати кормів на виробництво 1 ц приросту птиці в живій масі за 2005–2009 рр. збільшилися з 4,98 ц.к.о. до 6,04 ц.к.о., або на 121,8 %; витрати кормів на виробництво однієї тисячі штук яєць на підприємствах «Житомирптахопрому» зросли з 1,50 до 1,77 ц.к.о., або на 118 %. При цьому реалізаційна ціна 1 ц м'яса живої маси протягом 5-ти років досліджуваного періоду була у 2005 р. на 28 %, а в 2009 р. – на 11 % нижчою від виробничої собівартості продукції (річні звіти В.О. «Житомирптахопрому»). Водночас реалізаційна ціна 1 тис. шт. яєць у 2005 р. – на 42 %, а в 2009 р. – на 20 % вищою від виробничої собівартості товарних курячих яєць. Це підтверджує висновки вчених НДЦ «ІАЕ», що в основному птахівництво у сільськогосподарських підприємствах утримується за рахунок виробництва яєць та продажу птиці (добові пташенята) [10, с. 264].

З аналізу даних табл. 5 очевидно, що навіть при збитковому заборі птиці після завершення періоду яйценосності В.О. «Житомирптахопром» за 2005–2009 рр. одержало 33,2 млн грн прибутку, збільшивши його з роками на 119,8 %. Рентабельність господарської діяльності підприємств об'єднання за досліджуваний період зростає з 19,7 % до 24,03 %. Тільки в 2006 р. у виробничому об'єднанні отримали 2574 тис. грн при загальному рівні збитковості 2,8 %. Це сталося за рахунок ПСП «Жовтневе», де в 2006 р. збитковість виробництва досягла 6 % (2459 тис. грн). Найвищий рівень рентабельності птахівництва в досліджуваний період мало СТОВ «Птахівник» (у 2008 р. 65 %).

З метою підвищення конкурентоспроможності продукції птахівництва, забезпечення нею населення України, використання науково-технічного потенціалу галузі, створення відповідних умов для залучення вітчизняних, іноземних інвесторів та виходу з кризового стану необхідно реалізувати заходи макrorівня і мікрорівня.

Заходи макrorівня [10, с. 265–266]:

- створювати спільні підприємства з птахогосподарствами в межах єдиного технологічного процесу, з вітчизняними та іноземними виробниками племінної продукції, комбикормів, технологічного устаткування, преміксів, ветеринарних препаратів, з комерційними і фінансовими установами;

- розвивати птахівництво в фермерських та підсобних господарствах населення, поглибити їх кооперацію та створити структуру управління адекватну ринковим умовам функціонування;

- надати комплексам і птахофабрикам можливість одержання пільгових кредитів, встановити дотації птахівничим господарствам на добовий молодняк, птицю, що реалізується населенню;

- створити відповідні економічні і соціальні умови для товаровиробників, зокрема звільнити птахопідприємства від сплати штрафних санкцій за несвоєчасні розрахунки з бюджетом;

- виділити із державних та місцевих бюджетів кошти на здійснення селекції та забезпечення птахівництва необхідними біологічними препаратами та діагностиками;

- збільшити продаж молодняка птиці населенню за рахунок дотацій птахівничим господарствам;

- стимулювати експорт продукції птахівництва.

Заходи мікрорівня:

- відновити і розширити виробництво продукції птахівництва на промисловій основі, використавши для цих цілей насамперед існуючий потенціал птахофабрик і спеціалізованих господарств;

- поліпшити генофонд птиці шляхом створення та придбання перспективних порід та кросів;

- переорієнтувати структуру посівних площ птахогосподарств на виробництво білково-вітамінних і енергетичних кормів;

- розширити площі земельних угідь птахогосподарств за рахунок приєднання або оренди земель колективних, державних та інших сільськогосподарських підприємств, що збільшить питому вагу власних комбикормів і здешевить їх;

- зміцнити матеріально-технічну базу шляхом заміни фізично зношеного технологічного, енергетичного устаткування і впровадження енергозберігаючих технологій;

- переорієнтувати потужність птахогосподарств з виробництва м'яса птиці на виробництво товарних яєць, що дасть змогу зберегти їх матеріальну базу;

- поглибити переробку продукції, розширити асортимент і мережу фірмової торгівлі.

Висновки

1. У господарствах Поліського і Західного регіонів України, де виробництво зерна не забезпечує власних продовольчих і фуражних потреб, спостерігається низький рівень розвитку птахівництва, зокрема в сільсько-господарських підприємствах. Включаючи 9 областей країни, Північно-Західний регіон у 2008 р. у всіх категоріях господарств утримував 24,3 % поголів'я птиці, виробив 23,3 % яєць та 16,7 % м'яса птиці від загального обсягу по країні. Це майже стільки, скільки господарства Київської області. Особливо низький рівень розвитку птахівництва мають господарства Чернігівської та Закарпатської областей.

2. За досліджуваний період птахівницькі підприємства Житомирської області поглибили свою спеціалізацію на виробництві харчових яєць. При меншому поголів'ї птиці обсяг виробництва яєць у всіх категоріях господарств збільшено на 25,6%; в сільськогосподарських підприємствах – на 2,7 %; продуктивність курей-несучок підвищено у 1,5 раза; в господарствах населення виробництво яєць збільшено на 34,6 %. В підприємствах В.О. «Житомир-птахопрому» спостерігається скорочення основних виробничих показників та кількості поголів'я птиці, виробництва харчових яєць та м'яса птиці, у 2005–2007 рр. в 1,5–2 рази зросла собівартість продукції птахівництва. Проте за досліджуваний період у всіх підприємствах «Житомирптахопрому» одержано 33,2 млн грн прибутку, збільшилась рентабельність птахівництва з 19,7 % до 24,03 %. Відновлення і розширення виробництва продукції птахівництва на промисловій основі, створення та придбання перспективних порід та кросів, власне виробництво білково-вітамінних і енергетичних кормів, переорієнтування потужностей птахогосподарств з виробництва м'яса птиці на збільшення виробництва товарних яєць, поглиблення переробки продукції, розширення її асортименту і мережі фірмової торгівлі, це ті заходи, що пропонуються задля підвищення конкурентоспроможності продукції птахівництва та використання ресурсного потенціалу галузі.

Перспективи подальших досліджень

У перспективі передбачаються подальші дослідження формування і функціонування регіонального ринку продукції птахівництва, його інфраструктури, вдосконалення комплексу маркетингу з просування торгових марок продуктів птахівництва на споживчий ринок.

Література

1. *Месель-Веселяк В.Я.* Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації у сільському господарстві: доповідь на Дванадцятих річних зборах Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 25–26 лютого 2010 року / *В.Я. Месель-Веселяк.* – К.: ННЦ «ІАЕ» УААН, 2010. – 57 с.
2. *Минів Р.М.* Ефективність виробничо-господарською діяльністю птахівницьких підприємств Львівщини / *Р.М. Минів* // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 52–57.
3. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і Західного регіону України / за ред. *М.В. Зубець.* – К.: Урожай, 2004. – 558 с.
4. *Саблук П.Т.* Рекомендації щодо забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / *П.Т. Саблук.* – К.: ННЦ «ІАЕ» УААН, 2008. – 32 с.

-
-
5. Сендецька С.В. Прогнозування обсягів виробництва яєць на регіональному ринку продукції птахівництва / С.В. Сендецька // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С. 128–133.
  6. Соціальна інфраструктура села: навч. посіб. / за ред. П.Т. Саблука, М.К. Орлатого. – К.: ННЦ «ІАЕ» УААН, 2002. – 465 с.
  7. Тваринництво України – 2008 рік: стат. зб. / Держкомстат України. – К.: Департамент статистики сільського господарства та навколишнього середовища, 2009. – 221 с.
  8. Технологія виробництва продукції птахівництва / В.П. Бородій, М.І. Сахацький, А.І. Ветрійчук [та інші]. – К.: Нова книга, 2006. – 360 с.
  9. Топіха В.І. Формування ринку продукції тваринництва в Україні: проблеми та перспективи / В.І. Топіха. – Миколаїв: МДАУ, 2004. – 221 с.
  10. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: практ. посіб. / за ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2000. – 536 с.
-
-